

HIMÁLAJSKÉ OZVĚNY

NEJEN O LEDOVCÍCH A JACÍCH

Liba Švrčinová-Cunnings

HIMÁLAJSKÉ OZVĚNY

NEJEN O LEDOVCÍCH A JACÍCH

Liba Švrčinová-Cummings

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

© Liba Švrčinová-Cunnings, 2024
Photos © Liba Švrčinová-Cunnings, 2024
Cover art © Lukáš Tuma, 2024
Czech edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2024

ISBN 978-80-278-0169-5 (print)

ISBN 978-80-278-1386-5 (ePub)

ISBN 978-80-278-1387-2 (mobi)

ISBN 978-80-278-1388-9 (pdf)

OBSAH

Předmluva	7
ANNAPURNA.....	15
POSEL DOBRÉ VŮLE	15
SLOVAN MÁ BRATRA VŠUDE.....	19
BÍLÉ VODY ČERNÉ GANDAKI	23
MLÉČNÝ PODRAZ	32
JDEME NA SVATBU!!!	34
JAKÉ CHALUPY?	39
KANGCHENJUNGA	43
POKOJ LIDEM DOBRÉ VŮLE.....	43
ZA VIDINOU KANGCHENJUNGY	48
ČESKÝ KANADSKÝ ŽERTÍK	59
LÉKAŘSKÉ ZÁHADY.....	61
KONEC SE BLÍŽÍ.....	63
LETÍME!	66
KRÁLOVSKÁ HOSTINA	72
HELAMBU.....	75
NOVÁČCI V NAŠICH ŘADÁCH	75
NAYA BARSÁ-KO SUBHA KAMANA	79
ZA VŠECHNO MŮŽOU OPICE!	81
POLITIKA A SEX	85
TO SÚ HODE, NAŠE HODE, POĎME MILÁ DO HOSPODE.....	89
POKHARA MA PAANI PARYO – V POKHAŘE PRŠÍ.....	91
VESELKA V KAGBENI A CESTA DO JHARKOT	95

ROLWALING	101
PARÁDA MUSÍ BÝT.....	101
DOKTOR V DŽUNGLI.....	104
HORA PARCHAMO VOLÁ.....	110
MERA PEAK.....	115
PŘÍPRAVY	115
VÍTEJTE V LUKLE.....	119
HORO, HORO, VYSOKÁ JSI	120
OPĚT PŘEKVAPENÍ	127
MERA PEAK NABÝVÁ NA REALITĚ.....	129
PRŮSMYK MERA LA, VRCHOL A PRŮSMYK AMPHU LABTSA.....	132
KHUMBU.....	137
SETKÁNÍ V KÁTHMÁNDÚ.....	143
KÁTHMÁNDÚ ÚPLNĚ JINÉ	148
PŘÍBĚH KALPANY – SÁGA POKRAČUJE	153
RENJO LA.....	159
LANGTANG 2009.....	173
EXPEDICE ZAČÍNÁ.....	175
VESNICE LANGTANG.....	180
LOBUCHE PEAK 2012	189
LEGRACE TYPU č. 2.....	189
PLANETA TRHÁ VNITŘNÍ POUTA.....	231
KÁTHMÁNDÚ	231
ČAMTANG	236
SOLOBAN	243
MODLITBA ZA LANGTANG.....	244
DALŠÍ NÁSLEDKY.....	248
ZÁVĚREM	251

Předmluva

Jak popsat ty úžasné výšiny a štíty, které se opravdu dotýkají nebe? Jak popsat tu divokou krásu, kterou nikdo nespoutá? Mezi těmito velikány po staletí žijí lidé, kteří si vytvořili vlastní jazyk, zvyklosti a kulturu, bohatou a různorodou. A, co je snad nejdůležitější – dokázali v tvrdých podmínkách přežít.

Evropan, který tam přijede poprvé, se pohybuje jako Alenka v říši divů. Jazyku člověk nerozumí, ale vstřebává jásavé barvy, kterými je obklopen, vnímá kakofonii zvuků a nasává vůni exotického koření. Dívá se na staré chrámy, zčernalé časem a naprosto odlišné od chrámů, na jaké jsme zvyklí z naší civilizace. Naslouchá příběhům z historie, ve kterých jsou hranice mezi legendou, historií, pověrou a vírou smazané. Pak je ale překvapen, když třeba zjistí, že se pradávná pohádková legenda shoduje s moderním geologickým průzkumem.

Podle staré legendy se v údolí Káthmándú nacházelo rozsáhlé jezero. Buddha Maňdžuší ve své moudrosti rozpoznal, že jezero je nutné odvodnit. Jediným máchnutím svého meče rozsekl skálu, která stála v cestě, a jezero nechal vytéct. Tam, kde dopadl meč, se nyní nachází hluboká roklna Čobar, kterou protéká řeka Bagmati. Až moderní geologický průzkum prokázal, že Káthmándú je opravdu vystavené na dně bývalého jezera, které se tam nacházelo přes 100 000 lety. Podle archeologických nálezů je údolí Káthmándú soustavně osídlené po zhruba sedm tisíc let. Což je sice úctyhodná doba, ale zase příliš krátká na to, než aby se mohla vyvinout nějaká kolektivní paměť a ústní předání vzpomínek. Odkud se legenda vzala?

Někdy je to opačně, uctívají opravdickou dětskou žijící bohyni Kumari Devi, ale vděčí její existenci díky legendě ze sedmnáctého století. Ta má navíc hned tři verze. Jediná společná nit ve všech třech verzích

je ta, že král má komplikovaný vztah s bohyněmi, něčím se provinil a své provinění musí odčinit, ale okolnosti si podobné nejsou. Legendy a tradice dětské bohyně Kumari se vztahují k poslednímu králi dynastie Malla.

Podle této verze král znásilnil mladičké děvče, a to následkem jeho činu zemřelo. Jako svůj trest král musel ustanovit další mladičkou dívku coby žijící bohyni a uctívat ji. Složitým procesem vystavovali těžkým zkouškám čtyř- až pětileté holčičky. Tu, která všemi zkouškami prošla, ustanovili jako dětskou bohyni Kumari. Udělovala králi požehnání a dostávala pocty. Věřili, že byla převtělením bohyně Taledžu, ochránkyně Káthmánského údolí, a proto velmi důležitá. Vzali ji od rodiny a žila v sídle Kumari Ghar jako dětská bohyně. Do té doby, než tekla krev – buď následkem většího zranění, nebo první menstruace. Pak ji vrátili mezi normální smrtelníky a hledali novou Kumari. Děvče ale mělo problémy se zařazením do normálního života. Tradici bohyně Kumari zrušili až v nedávné době, s odstoupením posledního krále z trůnu v roce 2005. Kumari už neměla komu dávat požehnání a její existence nebyla tudíž potřebná. Také se ozývaly hlasy, že tato tradice je týráním dítěte. V tom mají naprostou pravdu.

Až na malé výjimky byl Nepál cizincům uzavřený. Jeden z prvních, kdo o Nepálu částečně něco věděl, byl britský zeměměřič George Everest. Narozený v roce 1790 ve Walesu, vystudoval britskou vojenskou akademii. V roce 1806 vstoupil do East India Company, což byla britská obchodní společnost. Na indickém kontinentu pobyl až do roku 1843 ve funkci generálního zeměměřiče Indie. Dostal za úkol vyměřit poledník od nejj jižnějšího bodu Indie až po její severní hranice, neuvěřitelných 2400 mil, a také zaměřit nejvyšší vrcholy v Himálaji. Jako Brit přímo do Nepálu ale přístup neměl a hora byla proto zaměřená jeho spolupracovníkem, indickým zeměměřičem. Pan Everest horu nikdy ani nespatriil, „jen“ kontroloval zeměměřičské výpočty. Vrchol, původně jednoduše označený jako vrchol XV, se ukázal být ten nejvyšší. George Everest celý život bojoval proti přejmenování míst anglicky a chtěl zachovat místní názvy. Bojoval i proti svému vlastnímu jménu, protože přepsat jeho jméno do hinduistické abecedy jde jen obtížně. Místní jméno hory se ale nepodařilo zjistit, a tak Everest nakonec zůstal. Paradoxně, nejvyšší horu světa pojmenovali po někom, kdo ji ani

neviděl, a neviděl ani Nepál. Jeho zásluhy za mapování kontinentu byly ale i tak nezměrné. Za svou úžasnou celoživotní práci v Indii a v Královské zeměpisné společnosti byl George Everest zaslouženě pasován na rytíře. Nepál ale nadále zůstal opředený závojem tajemství.

Nepál je rozlohou malá země, sevřená mezi dvěma giganty, Indií a Čínou. Sami sebe přirovnávají ke sladkému bramboru mezi dvěma balvany. (Politicky by ten brambor oba rádi schramstli, to nebezpečí reálně hrozí, ale to je jiná záležitost.)

Od západu k východu měří zhruba 880 km, od severu k jihu mezi 150 a 250 km. Pokrývá kolem 147 500 čtverečních kilometrů, tedy jen o něco málo více než mělo bývalé Československo. Počet obyvatel ale byl v roce 2022 třicet a půl milionu. Na svou malou rozlohu je země neskutečně členitá. Od nízko položených indických hranic stoupá napříč k severu až do závratných výšin přes osm tisíc metrů. Na světě se nachází celkem čtrnáct osmitisícovek, z toho osm je jich na území Nepálu. Everest, Kangchenjunga, Lhotse, Makalu, Dhaulagiri, Manaslu, Annapurna, Cho Oyu, jsou všechno legendární jména. Jména, která vzbuzují úctu, hory, které se neberou na lehkou váhu.

Nepál dal světu postavu, která dodnes ovlivňuje myšlení milionů lidí. U městečka Lumbini, poblíž indických hranic, se v roce 563 př. n. l. narodil princ Siddhartha Gautama. Vydal se na těžkou životní cestu vyzkoumat příčiny lidského utrpení, a způsob, jak je napravit, až dosáhl osvícení. Dnes je znám jako Buddha Šakyamuni, zakladatel buddhistického učení.

Země po mnoho staletí vzkvétala, až do sedmého století n. l. Od sedmého do třináctého století nastalo období „Temných časů“. O těchto letech se moc neví, záznamy se nenašly, ale vzrostl v té době vliv hinduismu.

Ve třináctém století nastoupila vláda dynastie Malla. Prohlásili se za převtělení boha Višnu a zavedli kastovní systém. Pod jejich vládou země vzkvétala. Údolí Káthmándú se nachází přímo na obchodní stezce do Tibetu, kudy cestovalo mnoho karavan. Karavany musely překročit nížiny na jihu země brzy na jaře, protože v létě, v monzunovém období, je oblast zamořená moskyty, přenášejícími malárii. Vysokohorské průsmyky se ale dají překročit až na podzim, po od-

chodu monzunu. Všechny karavany čekaly v Káthmándú a údolí prosperovalo. Mimo údolí bylo kolem roztroušeno jen několik maličkých nezávislých království.

V tomto období také vznikaly stavby mnoha chrámů, bylo to období slavné svou architekturou. Tvar pagody, který povětšinou spojujeme s Čínou, je nepálského původu. Tvar pagod přivezli do Lhasy a do Pekingu, kde si je velmi oblíbili a staví je dodnes.

Severovýchodně od Káthmándú, pod vedením dynastie Shah, zatím sílilo království Gorkha. Prithvi Naryan Shah byl agresivní a dobyl oblast včetně východního Nepálu a Sikkimu. V roce 1768 brutálně dobyl i Kirtipur, pak Káthmándú, Patan a Bhaktapur.

Za této dynastie Shah chtěli získat i část Indie, ale na jihu u indických hranic narazili na Brity z East India Company. V roce 1814 vypukla anglo-nepálská válka, která trvala dva roky. (East India Company je tatáž firma, pro kterou pracoval Sir George Everest. Neoficiálně zastupovala britské království a má úctyhodnou historii. Byla založena v roce 1600 a fungovala až do roku 1873.)

Nepálci nakonec prohráli, ale jejich statečným bojem udělali Gurkové na Brity tak silný dojem, že je Britové začlenili do své armády. Po získání nezávislosti Indie si tyto jednotky Britové a Indové mezi sebou rozdělili. Jednotky Gurkhů jsou součástí britské armády dodnes, přes dvě stě let. Nepál v poválečné dohodě v roce 1816 přišel o území Sikkim a část nížiny Terai, ale smlouva dala základ současným nepálským hranicím.

Britové už vlastnili jako kolonii Indii, ale Nepál se rozhodli nekolonizovat. Uvědomili si, že tato nemožně kopcovitá země by jako kolonie byla neudržitelná. V té době Británie měla na asijském kontinentě obrovský vliv – měli pod sebou Singapur, Malajsii, Burmu, Cejlon a mnoho dalších zemí a ostrovů. Nepálci jsou dodnes hrdí na to, že oni nikdy britskou kolonií nebyli. Po této porážce se ale Nepál uzavřel veškerému kontaktu cizinců a zůstalo to tak až do roku 1951, po celých sto třicet pět let.

Vnucuje se ale myšlenka, jestli by na tom Nepál, jako britská kolonie, nebyl přece jen líp. Nežůstali by tak zoufale pozadu. Přes všechna bezpráví, kterých se Britové v jejich koloniích dopustili, vždy postavili silnice, železnice, ve městech vybudovali kanalizaci a přívod pitné

vody, vybudovali školy a základní zdravotní zařízení. V neposlední řadě zavedli angličtinu jako společný komunikační jazyk. V zemích, kde souběžně existovaly desítky etnických skupin s jejich vlastními jazyky, to byl nemalý přínos. O to vše Nepál vývojově přišel.

Dynastie Shah skončila masakrem v roce 1846 a k moci nastoupil rod Rana, který ustanovil, že trůn bude dědičný. Král v roce 1850 cestoval do Evropy a po návratu se rozhodl zemi zmodernizovat. Zakázal rituál sati – házení vdov do pohřební hranice manžela – a osvobodil šedesát tisíc otroků. V Káthmándú založil školu a universitu, ale poddaní žili dále ve středověku. První nemocnici v Káthmándú, Bir Hospital, otevřel až v roce 1889, jako první budovu v Nepálu, která měla vodovod.

I po otevření hranic v roce 1951 zůstal vývoj Nepálu chaotický. Země byla neskutečně chudá a vývojově pozadu ve všech směrech. Neexistovaly silnice, železnice, zdravotnictví, školy, elektřina, telefony. S vývojem zemědělství pomáhalo i OSN. Technologie byla na úrovni motyky a bída k nepopsání, hygiena na nule.

Po zdolání Mt. Everestu se o zlepšení životních podmínek v hornaté oblasti Khumbu nezměrně zasloužil Sir Edmund Hillary. Pochopil, že se do oblasti nahrnou horolezecké expedice cizinců, ale neexistovalo žádné zázemí. Nebyly chodníky, mosty, zdravotnictví, zásobování také žádné. Oblast, která nikdy předtím neviděla bílé muže, na to absolutně nebyla připravena. Bylo třeba je urychleně přivést ze středověku do současné doby. Šerповé by byli nejen převálcováni, ale také by z toho přílivu lidí neměli žádný ekonomický prospěch. Hillary ze své nadace Himalayan Trust Foundation nechal postavit potřebnou infrastrukturu a založil horolezecké kurzy. Tím se Šerповé mohli zúčastnit horolezeckých expedic. Jejich síla a genetická adaptace na vysoké nadmořské výšky je dnes legendární a bez nich se žádná expedice na velikány nevypraví.

Vývoj ostatních částí území byl nadále chaotický. Země, skrytá za stěnou hor a uzavřená světu, ve které se zastavil vývoj, byla zoufale pozadu ve všem. Politicky nestabilní, série koaličních vlád, které se jedna po druhé hroutily, ekonomie na dně, to vše byl recept na trable. Ty na sebe nenechaly dlouho čekat. V roce 1996 maoistická strana vyhlásila „válku lidu“. Podle vzoru Mao ce-Tunga nejdříve začali ovliv-

ňovat nepřístupné oblasti ve vzdálených oblastech Nepálu a pomalu se přibližovat ke Káthmándú. Jak nabírali na vlivu a síle, zhoršovaly se i jejich útoky. Po nich se vždy vytratili do džungle a vzhledem k nedostatku přístupu nebylo možné proti nim bojovat. Často trvalo několik dnů, než se zpráva o útoku vůbec dostala k vládě.

Nepálská armáda neměla žádné vybavení, ani způsob komunikace. Maoistům stačilo přestříhnout jeden telefonní drát a mohli si dělat, co chtěli. Konflikt si vyžádal patnáct tisíc obětí. Lidé chtěli krveprolití ukončit. Nakonec došlo k vyjednávání a maoisté si vynutili většinu míst v parlamentu. Jejich revoluční ideály se pak ale rychle vytratily.

Dobře zaběhnutá korupce, bratříčkování, boj o pozice, neschopnost plánování, ať krátkodobého či dlouhodobého, nedostatek možností přepravy, závislost na importu základních věcí, žádný domácí průmysl, závislost na primitivním zemědělství, politická nestabilita, vše se na zemi podepsalo.

V roce 2001 korunní princ během rodinné recepce vyvraždil většinu své královské rodiny a sám za několik dnů na následky zranění zemřel. Na trůn nastoupil králův mladší bratr. Ten nikdy králem být neměl, a situace ho zastihla naprosto nepřipraveného. Ani on nebyl schopný něco s maoisty udělat a v roce 2005 odstoupil z trůnu. Konec království, ale pokračování chaosu.

Největším zdrojem příjmu je pro Nepál turismus. Těsně na druhém místě jsou tzv. platby z ciziny. Mnoho Nepálců pracuje v zemích Středního východu, Indii, Malajsii a v Japonsku a zasílají domů peníze, ze kterých vláda odebírá daně. Nepál je navíc stále závislý na zahraniční pomoci. Nemají ani kapitál, ani zkušené pracovní síly na jakékoliv větší projekty, technologie je stále pozadu. Parlament občas vyhlásí nějakou budovatelskou pětiletku, nebo nějaké memorandum, ale všichni víme, kam to vede. Dodnes 20 % obyvatelstva stále žije v zoufalé bídě.

Pak našinec vystoupí s batohem z autobusu nebo malého letadýlka a ocitne se v úplně jiném světě. Vstoupí do úžasné krásy přírody, příjemných lidí, poddá se rytmu treku a pot smyje zbytek civilizačních problémů. Starosti se smrsknou na úplně základní věci nutné k přežití a zbytek se vytratí, přestane být důležitý. To je pro nás to hojení duše a mysli. Ve srovnání s tím, co vidíme kolem sebe, si uvědomíme, že

doma jsme rozmazlení spratci, kteří žijí v pohodlí a nadbytku, a nemáme právo si na nic stěžovat. Řešíme nesmysly, jako kolik máme mít různých pohlaví, nebo jestli se rum má jmenovat rum nebo tuzemák. Mnoho našich společenských problémů bylo vytvořeno nějak uměle a nesmyslně. Jsou sice opravdové, otravné a existují, ale jsou vytvořené okolím a naším vztahem k tomu okolí. Na kvalitě to životu nepřidá, jen ho komplikuje. Ať už se to týká věcí, či lidí, neškodí v tom udělat čistku a mentální zátěže se zbavit, zbavit se zbytečných věcí a život zjednodušit.

Začtete se v pohodlí do příběhů z exotické země, země, o které všichni víme, ale ne každý má možnost se do ní dostat osobně. Jak říká anglické přísloví, mysl, která se jednou otevře, se nikdy nescvrkne zpět do původních rozměrů.

Zlatá brána, Basantapur.

ANNAPURNA

POSEL DOBRÉ VŮLE

Rčení praví, že když člověk cestuje po cizí zemi, stává se ambasadorem země své. Zdá se mi to poněkud nadnesené.

Annapurna nás láká blíže k sobě. První tři dny jsme s mým průvodcem Purnou putovali chodníky mimo obvyklou trasu, přes ten opravdový, nefalšovaný Nepál. Chudičký, ale barvitý a nic nepředstírající.

Nyní jsme se už napojili na standardní turistickou trasu. Dnešní den nebyl dlouhý a byl celkem příjemný a zakončujeme ho milým posezením u piva na zahradě na břehu říčky.

Přisedává si k nám Purnův známý, průvodce větší skupiny Francouzů. Jdu do kuchyně pro další skleničku a pivo a dělíme se s ním. Je vidět, že to Nepálce potěšilo. Říká, že Francouzi jsou dost arogantní, a ne zrovna přívětiví. Přichází za ním jeden z jejich nosičů, mladý kluk, na něco se zeptat. Během jeho diskuse s průvodcem mu říkám, ať se posadí, a také mu nabízíme trochu piva. Kluk je úplně zděšený, že je pozvaný ke stolu se šéfem, s cizinci, a k tomu ještě pivo! Teprve, až ho průvodce ujistí, že to je opravdu v pořádku, sedne si, ale i tak jen na krajíček židle. Je jak na jehlách. Současně ale pokukuje po jeho skupině, jestli ostatní nosiči vidí, jak postoupil na společenském žebříčku. Dodržuje se mezi nimi přísná hierarchie, jako za koloniálních let.

Hierarchii dávají najevo, bohužel, i někteří turisté. Dělalí machry a chovají se tvrdě nadřazeně. Tohoto koloniálního přístupu jsem byla několikrát svědkem. Francouzi, pár Němců, a k mému překvapení,

i Japonci. Japonci, které znám v Kanadě, jsou velice zdvořilí a ohleduplní.

O několik let později se stala nepříjemná situace i Purnovi. Po návratu z treku mi poslal e-mail a situaci popsal. Purna dělal jednomu chlapíkovi průvodce i nosiče najednou, což znamená, že Purna nesl podstatnou část jeho věcí. Problém nastal asi ve dvou třetinách treku, na průsmyku Therapati v Helambu. Chlapík si usmyslel, že chce k jeho trase přidat ještě další kus oblasti. Protože ale neměl moc času navíc, museli by ten přidavný úsek jít natvrdo, což by samozřejmě znamenalo dlouhé dny a velké vzdálenosti. Jít nalehko je jedna věc, ale jít tutéž vzdálenost naložený a dřít jako mezek, je jiná. Purna se cítil ztlačení do rohu. Nevěděl, jak se zachovat, a nakonec souhlasil s tím, co chlapík navrhoval. Na konci treku mu navíc maník za ty přidané dny odmítl zaplatit.

Purna byl naštvaný, ale nakonec to vzal tím typicky nepálským fatalistickým přístupem „ke garne“ – „co naděláš“.

Dávám Purnovi přes e-mail lekci o obchodních smlouvách. Cena, na které se dohodli při plánování původního treku, platí přesně jen na ten původní trek. Jestliže se někdo rozhodne trek změnit a něco přidat, původní smlouva padá. Cenu je třeba náležitě upravit podle nové situace, ale hned na místě. Jestliže maník na změnu ceny nepřistoupí, nebude se měnit ani trasa. Ale je třeba udělat dohodu hned na místě, ne vymáhat peníze potom. Pozdě bycha honiti, ale má poučení pro příště.

Pro Purnu je hlavní si uvědomit, že vůbec není v bezmocné situaci, jak si myslel. Z praktického hlediska, silně pochybuji, že by si maník nesl všechno sám a pokračoval sám bez průvodce. Purna cestu zná, on ne. Bez Purny daleko nedojde, a už vůbec ne rychle, když bude těžce naložený. U kormidla je Purna.

Pak už Purnovi, povšechně do budoucna, zdůrazňuji jedno pravidlo. Byznys je byznys a má být fair. Smlouva musí vyhovovat oběma stranám. Jednostranné smlouvy jsou nesmysl, nejsou to platné smlouvy.

Docela chápu, že Purna byl zmatený. Kladou jim na srdce cizincům vyhovět alespoň na oko, nebo aspoň slíbit – ale to je jiná kapitola. Mezi chudými Nepálci je na běžném pořádku si vzájemně podkopávat ceny a udělat práci i pod cenu, jen proto, aby vůbec nějakou měli. Pak

Schody do Bangarčapu

to dopadne tak, že někdy pracují jen za jídlo, ale pořád je to pro toho chudáka lepší než mít hlad. Jenže mzda, kterou by přinesli domů, není žádná, nebo jen mizivá.

Je známo, že většina cizinců platí o něco více a nesmlouvá tvrdě. Většina z nás na smlouvání není zvyklá a jde nám to proti srsti. Všichni víme, že nás o pár rupií natáhnou tak jak tak, ale zase to není taková tragédie. Není to naše poslední grešle, takže smlouváme jen natolik, aby nás ošulili pouze v přijatelné míře. Pro nás je to hra, ale ne na život a na smrt. Zato Nepálcům se jedná o živobytí a přežití.

Na všech trecích jsem si vždycky dala práci zapamatovat si jména všech nosičů, podělit se o čaj nebo o bonbony, poskytnout první pomoc, vypomoci v táboře co bylo třeba, společně se zasmát. Nedělilo se „my“ a „oni“, byli jsme tým. A na konci treku bylo moc pěkné od nich slyšet, jak byli spokojeni a že na takovém treku předtím nikdy nebyli. Většinou to shrnuli „Canadian manče raamro manče“ – Kanadáné jsou dobří lidé. Později, když do mých plánů přibyli i čeští přátelé, nosiči už rozpoznávali i českou vlajku! Na té ambasádě, i když je jen přenosná v batohu, asi přece jen něco bude.